

ЖК 70113

1. - 1998

НАУКОВІ ПРАЦІ НБУВ

Бібліотека

Library

Наука

Science

Культура

Culture

Інформація

Information

ВИПУСК 1

Л.М.Гутник,

бібліотекар I-ї категорії сектора естампів та репродукцій НБУВ

Образотворчі видання фонду сектора естампів та репродукцій НБУВ

Фонди сектора естампів та репродукцій НБУВ - унікальне зібрання образотворчих видань. Вони продовжують комплектуватися продукцією, яка має наукову та культурну цінність. Це - книги, альбоми, періодичні видання з питань живопису, графіки, скульптури, декоративно-прикладного мистецтва, архітектури, фотомистецтва, а також інший, різноманітний за тематикою, образотворчий матеріал.

Основу книжково-альбомного фонду сектора складають альбоми: репродукцій творів українського та зарубіжного мистецтва, фотоальбоми, альбоми відбитків оригінальних творів графічного мистецтва, альбоми й каталоги художніх музеїв і картинних галерей світу, ілюстровані історії мистецтв, довідники, енциклопедії, словники; книги та альбоми українських видавництв («Мистецтво», «Дніпро», «Наукова думка», «Либідь», «Освіта»), російських «Изобразительное искусство», «Искусство», «Советский художник»), відомих зарубіжних («Abrams», «Dumont», «Sgira», «Tames and Hudson», «Rizzoli»). Ця продукція відзначається високоякісною поліграфією, чудовим художнім оформленням. У розділі «україніка» зібрано матеріали, що розкривають історію та культуру нашої країни, зокрема в ньому є раритетні видання: провідник Ф.Ернста «Київ» (1930), «Киев теперь и прежде» (1899), альбом «З української старовини», перевиданий 1991 р. видавництвом «Мистецтво», альбом оригінальних гравюр Л.М.Жемчужникова «Живописная Украина» тощо.

Для документного потоку з образотворчого мистецтва характерна специфіка видів за знаковою природою інформації, отриманої тільки в даній галузі. Основну частину фонду (200 тис. од. зб.) становить друкований образотворчий матеріал: лубок, гравюра, листівка, фотографія,

репродукція, плакат, прикладна графіка. Кожен з цих видів - окремий розділ у фонді. Спецвиди аркушевих образотворчих видань потребують особливих способів систематизації, обробки, каталогізації. Це самостійно забезпечують співробітники сектора.

Зібрання лубків невелике. Але ця колекція цінна тим, що охоплює період з XVII ст. до 50-х років XX ст. і досить різноманітна за жанрами. Представлено батальний, релігійно-моральний, побутовий та інший лубок. Найстаріший з них (1696), виконаний художником В.Коренем, відрізняється добре продуманою композицією і чітким упевненим малюнком. Лубок XVII ст. із зображенням міфічного птаха Алконоста - робота невідомого художника в техніці гравюри на міді.

Визначення авторства - одна з найскладніших проблем у бібліографічному описі лубка. Адже авторські знаки часто відсутні. Насамперед це стосується сатиричних лубків, які, зокрема, заборонялися через негативне ставлення до нововведень Петра I (приміром, «Мыши kota погребают», в якому сучасники вбачали сатиру на похорон імператора).

На сьогодні дуже рідко можна зустріти великі систематизовані колекції лубка. Та, що є в Бібліотеці, теж малочисельна, проте в ній є окремі дуже рідкісні аркуші (продукція видавництва П.Щеглова, І.Ситіна, Ю.Фесенка, І.Морозова, В.Неслера, Г.Бондаренка та ін.).

Один з найцікавіших у бібліотечному зібранні - фонд української і зарубіжної гравюри XVII-XX ст. Представлені всі види друку гравюри - високий (ксилографія, ліногравюра на металі), глибокий (всі інші різновиди гравюри на металі), плоский (літографія та її різновиди). За жанром - це портретна, пейзажна, історична й побутова гравюра.

Значна частина фонду - портрети видатних діячів, духовних осіб. Серед них - прижиттєвий портрет Б.Хмельницького роботи голландського гравера В.Гондіуса (1651); портрети Т.Шевченка, М.Костомарова, П.Куліша, виконані в 60-х роках XIX ст. французьким літографом А.Муїльроном; портрет відомого російського гравера Уткіна роботи К.Афанасьєва (1845); портрет київського й галицького митрополита Арсенія, виконаний гравером Є.Беляковим (1866) тощо.

Портрет є надзвичайно цінним матеріалом для дослідників, художників, кінематографістів. Адже навіть зображення невідомих людей (військових, чиновників, студентів) можуть бути використані, наприклад, як типаж певної історичної епохи режисерами театру або кіно.

Є і батальні гравюри («Облога Почаївської лаври» Никодима Зубрицького - майстра різцевої гравюри на міді та офорту кінця XVII - початку XVIII ст.); гравюри із зображенням архітектури (види Києво-Печерської лаври О.Афанасьєва, перша пол. XIX ст., Новгород-Сіверського монастиря І.Стрільбицького - українського гравера кінця XVII - початку XVIII ст.).

1993 р. колекція гравюри поповнилася творами сучасних українських художників М.Г.Дерегуса, О.С.Пашенка, В.Г.Литвиненка, Г.В.Якутовича, І.В.Батечка, С.Б.Ярича та ін. 183 оригінальні відбитки, безкоштовно передані Міністерством культури та мистецтв, репрезентують українське графічне мистецтво 20-90-х років ХХ ст.

1996 р. фонд сучасної гравюри поповнився 132 ліногравюрами відомо-го київського художника Г.В.Малакова (дарунок Д.В.Малакова - брата художника). У січні 1998 р. безкоштовно передав нашій Бібліотеці 236 кращих своїх гравюр майстер української сучасної графіки - М.І.Стратілат.

Збірку фотографій можна поділити на такі види: фото архітектурних пам'яток, творів образотворчого мистецтва, видові та хронікально-документальні. Різні за якістю, вони мають значну історичну й художню цінність. Знімки, що входять до зібрання НБУВ, відображають майже всі етапи розвитку фотомистецтва в Україні та за кордоном, відбивають творчість найвідоміших фотографів: П.Маслова, С.Іванова, А.Васильєва, П.Шумана та ін. і фотомайстерень: Києва, Харкова, Одеси, Полтави, С.-Петербурга, Самари, Саратова, Казані, Москви.

Зарубіжна фотографія представлена знімками К.Швендлера (Дрезден), Я.Мечковського (Варшава), І.Комзоларі (Мілан).

Звернемо увагу на фотографії, виконані українськими фотографами. Це оригінальні знімки Л.Василевського, Г.Чугаєвича, В.Висоцького, Д.Маркова, етнографічні знімки 80-90-х років ХІХ ст. майстра Й.Хмельівського з Полтавщини та ін. Зібрано багато видових знімків Києва та його околиць, зроблених одним із найплідніших дореволюційних київських фотографів Францем де Мезером, тонким художником, який дуже любив Київ.

Є фотографії, які зберегли епізоди наступу радянської армії на підступах до Києва під час Великої Вітчизняної війни, руїни Хрещатика, відновлювальні роботи на міських вулицях. Є знімки з розписами Успенського собору Києво-Печерської лаври.

Фонд поштових карток сектора становить близько 50 тис. карток, виданих за період з кінця ХІХ ст. і до сьогодні. В цьому масиві відображено архітектуру різних міст і місцевостей, репродукції творів живопису, графіки, скульптури, декоративно-прикладного мистецтва. Тут і поштівки перших видавництв, які випускали цей вид друкованої продукції. Листівки ж зберегли для нас зображення знищених архівних споруд, більше не відновлюваних.

Значна частина фонду листівок - російські поштові картки, зокрема види міст і місцевостей Росії, репродукції з картин відомих художників. Є розділ українських поштових карток. Це видові та вітальні листівки, репродукції з картин українських художників.

Основний масив колекції листівок сектора - це поштівки видавництв

«Час», «День», «Глобус», «Друкар», «Квітка», «Українська хата». Виділимо серії за творами українських і російських художників М.Пимоненка, С.Васильківського, М.Самокиша та серію «Українські типи і краєвиди», серію раритетних листівок з ілюстраціями А.Ждахи до народних пісень (1911-1912 р., видавництво «Час»).

Найбільша частина фонду аркушевих образотворчих матеріалів - плакат, де є розділ тиражного плаката радянського періоду, зокрема, плакати жовтневих подій, громадянської та Великої Вітчизняної воєн.

Колекція українського плаката охоплює хронологічні рамки з 1904 р. і до сьогодні. Вона включає, крім тиражних плакатів, оригінальні твори художників-плакатистів.

Основа колекції бібліотечної - плакати з фондів Українського наукового інституту книгознавства. В 70-х роках вона поповнилася плакатами періоду Великої Вітчизняної війни та повоєнної відбудови (343 роботи надійшли з Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії АН УРСР). З 60-х років надходить ОП українського плаката. Важливе місце в збірці займає кіноплакат.

Колекція плакатів НБУВ унікальна за змістом. Тут відображено культуру, науку, освіту, політику, процеси в державі, художню літературу, мистецтво, спорт, туризм та ін.

Більша частина масиву художніх репродукцій - репродукції творів російських живописців та графіків. Частково представлене дореволюційне мистецтво, значний обсяг займає мистецтво радянського періоду. Є розділ репродукцій творів художників зарубіжних країн і республік колишнього СРСР.

У розділі «україніка» зібрано репродукції з картин дореволюційних і сучасних українських художників, які вийшли друком в українських, російських та у видавництвах колишнього Союзу (за творами І.Іжакевича, С.Васильківського, Т.Шевченка, М.Самокиша, П.Левченка, К.Трутовського, М.Бокшая, Т.Яблонської, В.Пузиркова, О.Бородая та ін.).

Фонд репродукцій використовується при організації виставок до ювілейних дат художників; слугує наочним матеріалом для супроводження лекцій; при зйомках фільмів та ілюструванні книг.

Фонд прикладної графіки сектора - це архівний та обов'язковий примірники української графіки, які систематично надходять у Бібліотеку. Архівний примірник систематизовано за хронологічною ознакою, а в межах року - за видами. Це запрошення, календарі, дипломи, грамоти, реклама виставок, музеїв, театрів, а також суперобкладинки, екслібриси тощо.

Одним з цікавих розділів прикладної графіки є екслібрис, що донедавна нараховував 307 од. 1995 р. він поповнився працями київського художника Г.Сергеева, який подарував 184 свої роботи. А 1996 р. до ко-

лекції надійшло 79 екслібрисів Г.В.Малакова (дарунок Д.В.Малакова).

Фонд прикладної графіки відбиває графічне мистецтво з 1969 р. і до сьогодні. Це дуже багатий матеріал для дослідників, який потребує поступового вивчення. Він допомагає простежити, як змінювалась реклама, формат і колірне вирішення різних видів прикладної графіки. Нові види виникали протягом певного періоду. Кожен вид друку, представлений у фонді, - це своєрідний документ епохи, який несе великий інформативний потенціал, що допомагає якнайширше задовольнити потреби читачів-дослідників, творчих працівників, співробітників музеїв, реставраційних майстерень та наукових організацій, пов'язаних з відродженням і охороною пам'яток культури, представників видавництв, співробітників теле-та кіностудій художніх, мультиплікаційних, хронікально-документальних фільмів, викладачів середніх і вищих навчальних закладів, спеціалістів різних галузей народного господарства. Документально-інформаційний потенціал, закладений у книгах, альбомах, аркушевих образотворчих виданнях, ліг в основу дослідження, започаткованого 1978 р. співробітниками сектора. Було розроблено спеціальний бланк замовлення-анкету. Аналіз цих замовлень приведе до цікавих результатів співпраці з читачами.